

zmogel bolje. Dobri prevodi (prepesnitve niso prevodi!) tuje poezije so pri nas redkost, a so na častnem mestu! Klopčič sodi med zelo dobre, zanesljive prenašalce tujih pesniških umetnin v naš jezik. Njegovi prevodi se bero gladko in so jezikovno čisti. To niso zbirke prevajalčevih licenc (čistost rim ipd.!). Nekateri naši, zlasti mlajši prevajalci bi se utegnili pri njem marsikaj naučiti. Končno: človek je vesel, da je knjiga — med redkimi tovrstnimi našimi! — tudi sicer snažna, t. j. brez nepotrebnih tiskovnih napak.

A propos! V »Kevlaarju« (1) so v originalu (in češkem prevodu) jambi dosledno izpeljani in se nekako prilagajajo vsebini. Ali je v prevodu namenoma drugače? Ali je v »Himnusu« predpredzadnji stavek (»Mi pa se ne utegnemo veseliti niti žalovati.«) načrtno izpadel? Je »gomilo kopati« posrečena fraza? Druge nadrobnosti, ki bi jih kdo kako drugače postavil, pri celoti uspelega dela ne štejejo!

L. Stanek

KRIŽ NA GORI IN ZBIRKA KONDOR

Kot četrti zvezek knjižnice Kondor smo dobili Cankarjevo povest Križ na gori. Delo je po čustveni, etični, sociološki kakor tudi oblikovni strani tako toplo, globoko in dognano, da spada med najbolj vidne in trajne plodove Cankarjevega vélikega duha. Srednješolski mladini, ki ji je zbirka predvsem namenjena, pa je povest potrebna tudi zaradi čudovitega življenjskega optimizma, ki veje in sije iz redkokaterega Cankarjevega dela v tolikšni meri.

Kakor Tujci in kasnejše Novo življenje spada tudi Križ na gori med tiste Cankarjeve tekste, ki obravnavajo trpko življenje tedanjega slovenskega umetnika in njegov odnos do domovine. Slovenski umetnik, besedni, zlasti pa likovni, je bil zato, ker so ga v majhni in zaostali domovini imeli za nepotrebnega, obsojen na bedno životarjenje in pogosto tudi zgodnje umiranje. Mladi slikar Mate zapušča to svojo malo in zaostalo domovino, ki jo pisatelj simbolizira s tesnobno in mračno Globeljo, kjer o lepotnem okusu odloča domači župnik in kjer se kulturna raven še vedno kaže v čitalniških zabavah. Kakor njegovi tovariši tudi on odhaja v tujino, kjer si bo lahko svobodno razširil duhovno obzorje in kjer pričakuje tudi večjega razumevanja in moralnega priznanja. Medtem ko njegov stanovski tovariš Slivar v Tujcih, ki so izšli 1901, v tem prizadevanju brezupno propade, Mate iz Križa na gori, objavljenega 1904, v svojem življenjskem poslanstvu končno zmaga. Na optimistično razsnovo povesti je brez dvoma odločilno vplival sočasni uspeh slovenskih impresionistov na razstavi pri Miethkeju na Dunaju. Z njim so si vse dotlej odvečni in izrinjeni umetniki »tujci« na slovenskih tleh spet pridobili, da, tako rekoč izsilili domovinsko pravico. Matejeve moralne zmage pa ni pripisovati zgolj na rovaš tega objektivnega sociološkega dejstva, ampak še nekega drugega, subjektivnega, docela človeškega, etično čustvenega momenta. Kot človeka in umetnika ga je rešila in dvignila tudi Hanca, preprosto in drobno dekle, s svojo nesebično, zvesto, verujočo in ohrabrujočo ljubeznijo, podobno, kot je tudi mučeniški in svetniški lik Cankarjeve matere pisatelja samega nešteto krat obvaroval pred življenjskim brodolomom. V naši povesti je torej križ na gori simbol odrešujoče moči trpljenja, ki vodi k zmagi in povečanju. Delo, ki je sicer fabulativno dovolj močno, je zgrajeno docela simetrično: ima štiri poglavja, vsako izmed njih pa prav toliko podpoglavij; v prvem Mate odhaja v tujino, v zadnjem se iz nje vrne, vmesni dve pa obravnavata njegov prvi in drugi obisk doma. Križ na gori spada torej med tiste Cankarjeve tekste, ki so po svoji tehniki in kompoziciji v bistvu še realistični, a imajo v sebi že tudi simbolistične poteze.

Našo izdajo je pripravil cankaroslovec Boris Merhar, urednik pisateljevih Izbranih del, ki izhajajo pri Cankarjevi založbi. V Spremni besedi prikazuje s sebi lastno analitično natančnostjo tedanje družbene razmere na Slovenskem, zlasti položaj našega umetnika. Poleg tega opozarja na tematične in idejne zveze in sorodnosti z drugimi Cankarjevimi deli in tako bralcu približa in pojasni tudi osnovno motiviko in problematiko samega Križa na gori. Posebno uspeli in tehtni sta urednikovi primerjavi naše povesti s Tujci in Srečo ter osvetlitev idejnega pomena dunajske razstave naših impresionistov

za optimistično razsnovo Križa na gori. Vezanje le-tega z romanom Na klancu ter družbenim problemom kmečkega obubožanja in izseljevanja se mi ne zdi nujno, zelo problematično pa enačenje Hance z domovino in podrejanje človeško ljubezenskega elementa v povesti ideji slovenskega umetništva. Inteligentni in po Cankarju nekoliko razgledan bralec bo našel v Merharjevi spremni besedi številne in dragocene napotke za globlje razumevanje dela, za povprečnega srednješolca in širšo publiko pa je napisana v morda malo preveč abstraktnem, znanstvenem slogu. Tolmač manj znanih besed in mest ob koncu knjige je sestavljen skrbno in zanesljivo.

Oprema knjige je v primeri z njeno nizko, vsakomur dostopno ceno vabljava, okusna, naravnost elegantna. Pri našem zvezku toliko bolj, ker prinaša poleg pisateljeve fotografije še nekaj reprodukcij naših impresionistov iz tistega časa. Obe barvni reprodukciji med tekstom (Jakopič, Med gabri, Groharjev Macesen) kakor tudi Groharjeva Pomlad v črnobeli tehniki na platnicah in ovojju Cankarjevo povest smiselno in ubrano dopolnjujejo.

H koncu pa še nekaj besed o zbirki Kondor na splošno! Z njo smo po dolgem čakanju vendarle dobili prepotrebno nadomestilo za predvojno Cvetje in povojno Klasje. Prinašala naj bi izbrana najboljša dela iz domače in svetovne književnosti, ki so hkrati primerna za obvezno branje po šolah. Tekstu naj bi v vsakem zvezku sledila kratka in jedrnata spremna beseda z opombami, pojasnjevale naj bi ga po možnosti tudi ilustracije. Doslej izšli zvezki so smiselno in koristno izbrani, večine del tudi ni bilo več dobiti na knjižnem trgu; za šolo so postali že naravnost nepogrešljivi Bevkov Čedermac, Homerjeva Iliada in Shakespearov Hamlet, nekoliko manj Puškinova povest. Pri nekaterih, zlasti najavljenih delih pa je čutili, da bodo prišla na vrsto tudi zato, ker so pri roki že izdelani prevodi ali uredniki prejšnjih izdaj, da jih je torej narekovala nekoliko tudi razumljiva zadrega, ki je nastala na začetku izdajanja tako zelo potrebne in široko zasnovane zbirke.

V primeri s Klasjem, ki je prinašalo vselej zelo kvalitetne, a hkrati preveč obširne opombe, včasih že pravcate študije, pomeni Kondor napredek v tem pogledu, da v svoj program vključuje tudi dela iz svetovne književnosti in pa da je oprema njegovih zvezkov bolj trpežna, estetska in vabljava. Kar se tiče spremne besede, je tako glede na tesen prostor, ki ji je v naši zbirki odmerjen, kakor tudi glede na pedagoško načelo, da je treba mladega človeka duševno kar najbolj zaktivizirati, res še najboljše, če uredniki v njej prikazujejo predvsem stvarno ozadje, pogoje in nagibe za nastanek umetnine, samo oznako in vrednotenje pa prepuščajo dijakom (in njihovemu profesorju slovenščine); dobro bi le bilo, če bi jim za njihovo samostojno delo nudili oporišča z nizom sistematično postavljenih vprašanj o tematiki, ideji in formi umetnine. Paziti bodo morali še bolj kot doslej tudi na to, da bo njihova obravnavna metoda v spremni besedi kar najbolj enotna in njihov slog pri vsej strokovni neoporečnosti čimbolj poljuden, ker bo oboje le povečalo praktično vrednost zbirke.

Kar zadeva izbor tekstov, bi kazalo v program vzeti in za tisk pripraviti tudi sledeče stvari, ki jih naša srednja šola zelo potrebuje: slovenske bajke in pripovedke, slovenske balade in romance (ljudske in umetne), slovensko partizansko in povojno liriko (kvaliteten izbor, poraben tudi za proslave); srbske in hrvatske lirске, zlasti pa junaške pesmi (v izvorniku), kakega Stankovića, Krležo, Andrića, Dobrico Čosića (v kvalitetnih prevodih); izbor evropske lirike, izbor evropskih novel (oboje morda po dve knjigi), posamezna mojstrska dela iz ruskega in francoskega realizma pa še to in ono.

Zbirka Kondor je dostojno nastopila svojo pot. Glavnemu uredniku tov. Urošu Kraigherju želimo srečno roko pri izbiri tekstov in sodelavcev, založbi pa še nadalje njeno kulturno vneto in organizacijsko podjetnost. Dolžnost profesorjev slovenščine je, da v dijakih ob Kondorju vzbujajo ljubezen do lepe knjige ter jih navajajo k temu, da si postopoma omislijo lastno prirodno knjižnico. Tudi sami si bodo zdaj ob Kondorju lažje privoščili potrebna pomagala za slovstveni pouk in vzgojo. Ravnateljstva pa naj ne pozablajo za dijaško knjižnico sproti nabavljati po deset do dvajset izvodov vsakega zvezka. Zbirka je primerna tudi za četrtošolce, predvsem pa za vso višjo.

Joža Mahnič